

Warszawa, 16 marca 2024 r.

Szanowna Pani Ministra Klimatu i Środowiska Paulina Hennig - Kloska,
Szanowna Pani Wiceministra Klimatu i Środowiska Urszula Zielińska,
Szanowny Pan Wiceminister Klimatu i Środowiska Mikołaj Dorożala,
Szanowny Pan Wiceminister Klimatu i Środowiska Krzysztof Bolesta,
Szanowny Pan Wiceminister Klimatu i Środowiska Miłosz Motyka,
Szanowna Pani Wiceminister Klimatu i Środowiska Anita Sowińska,

Szanowni Państwo,

W imieniu Green REV Institute, think tanku oraz inicjatora i koordynatora Future Food 4 Climate, największej w Polsce koalicji działającej na rzecz zrównoważonego systemu żywności i sprawiedliwej transformacji systemu żywności oraz niżej podpisanych osób i organizacji chcemy podziękować za możliwość przedstawienia stanowiska w ramach [konsultacji](#), które pomogą wypracować stanowisko Rządu RP do Komunikatu Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów Zabezpieczenie naszej przyszłości Cel klimatyczny na 2040 r. i droga ku neutralności klimatycznej do 2050 r. jako fundamenty zrównoważonego, sprawiedliwego i dostatniego społeczeństwa (COM/2024/63 final).

Cel klimatyczny na 2040 UE

Jak wskazuje sama Komisja Europejska: “Zmiany klimatu spowodowały w ciągu ostatnich pięciu lat szkody gospodarcze, których wartość szacuje się na 170 mld euro. Związane z nimi koszty oraz ich wpływ na ludzi są coraz większe i coraz bardziej widoczne. Aby wzmocnić odporność Europy na kryzysy, jakie mogą się pojawić w przyszłości, i zmniejszyć jej zależność od importu paliw kopalnych, musimy działać już teraz. Cel klimatyczny na 2040 r. pomoże również europejskiemu przemysłowi, inwestorom, osobom prywatnym i rządów krajów UE w podejmowaniu w tej dekadzie decyzji, które utrzymają kurs UE na osiągnięcie neutralności klimatycznej w 2050 r.”. ¹ Komisja słusznie wskazuje wszystkich beneficjentów transformacji: obywateli i obywatelki, przedsiębiorstwa, instytucje publiczne i zaznacza, że koszty związane z opóźnieniem transformacji w kontekście postępujących zmian klimatycznych będą wysokie.

W wydanym w lutym br. przez Komisję Europejską komunikacie dot. Celu klimatycznego do 2040 r. niestety zrezygnowano z zapisów dot. transformacji rolnictwa i systemu żywności ². Usunięto między innymi planowane zapisy dot. ograniczenia emisji z rolnictwa, innych niż CO₂ o 30% do 2040 r. w porównaniu z poziomami z 2015 r. Podobnie zrezygnowano z części komunikatu uznającej rolę zmian w stylu życia, w tym zmian w diecie dla ograniczania emisji gazów cieplarnianych.

Jest to szczególnie niepokojące w kontekście komunikatów Komisji Europejskiej dot. zbyt wolnego tempa ograniczania emisji pochodzących z rolnictwa oraz decyzji Komisji Europejskich dot. chociażby opóźnienia przedstawienia projektu legislacji dla Zrównoważonego Systemu Żywnościowego.

W grudniu 2023 r. Green REV Institute otrzymał odpowiedź od Stelli Kyriakides, Komisarki ds. Zdrowia i Bezpieczeństwa Żywności ws. braku propozycji dot. projektu dla

1

https://commission.europa.eu/news/recommendation-2040-target-reach-climate-neutrality-2050-2024-02-06_pl

² Informowały o tym media, m.in:

<https://www.reuters.com/world/europe/eu-set-recommend-deep-co2-cuts-2040-climate-target-2024-02-06/>

zrównoważonego systemu żywnościowego UE³. Komisarka wskazuje w piśmie, że:
“(...) zrównoważony rozwój ma fundamentalne znaczenie dla bezpieczeństwa żywnościowego. Bez przejścia na zrównoważony system żywnościowy bezpieczeństwo żywnościowe będzie poważnie zagrożone w perspektywie długoterminowej, co będzie miało nieodwracalne skutki w Europie i na świecie.”

Opóźnienie prac dot. ograniczania emisji z rolnictwa dotyczy szczególnie emisji pochodzących z sektora hodowlanego, produkcji zwierzęcej i na tym aspekcie chcemy skupić się w naszym stanowisku.

Komunikat Komisji Europejskiej - grunty, żywność i biogospodarka

Na wstępie chcemy zaznaczyć, że Unia Europejska oraz państwa członkowskie dysponują efektywnymi narzędziami dla ograniczania emisji pochodzących z rolnictwa oraz produkcji żywności, z których korzystają obecnie w sposób sprzeczny z celami klimatycznymi.

To między innymi:

- a) Wspólna Polityka Rolna oraz jej narzędzia: dotacje bezpośrednie, Plany Strategiczne, polityka promocji produktów rolno-spożywczych, Program Owoce, Warzywa i Mleko w Szkole,
- b) Fundusze Promocji działające w państwach członkowskich (w Polsce to: Fundusz Promocji Mleka; Fundusz Promocji Mięsa Wieprzowego; Fundusz Promocji Mięsa Wołowego; Fundusz Promocji Mięsa Końskiego; Fundusz Promocji Mięsa Owczego; Fundusz Promocji Ziarna Zbóż i Przetworów Zbożowych; Fundusz Promocji Owoców i Warzyw; Fundusz Promocji Mięsa Drobiowego; Fundusz Promocji Ryb; Fundusz Promocji Roślin Oleistych (wprowadzony z dniem 1 sierpnia 2019 r.),
- c) narzędzia fiskalne (m.in. podatek od towarów i usług VAT),
- d) legislacyjne (cenzura nazewnictwa dla roślinnych zamienników mięsa, nabiału),
- e) zamówienia publiczne,
- f) legislacja w obszarze wyżywienia zbiorowego, itd.

³ <https://futurefood4climate.eu/wp-content/uploads/2023/12/anwer-to-Ares20237112859-rev.pdf>

Dotychczasowe działania państw członkowskich i samej Wspólnoty nie przyczyniają się do realizacji celów klimatycznych, celowo pomijając sektor rolnictwa, w szczególności rolnictwa zwierzęcego i produkcji zwierzęcej w planowanych i realizowanych interwencjach dla przyszłości ludzi, zwierząt i planety.

Komisja Europejska wskazuje w Komunikacie: *“Zapewnienie **wystarczającej, przystępnej cenowo i wysokiej jakości produkcji żywności** w Europie ma znaczenie strategiczne. Jednocześnie wiele podstawowych usług dla społeczeństwa, środowiska i gospodarki UE oferują europejscy rolnicy i leśnicy. Zapewniają oni produkcję żywności podstawowej i materiałów pochodzenia biologicznego, znajdują się w centrum biogospodarki i łańcuchów wartości systemu żywnościowego oraz odgrywają zasadniczą rolę w zapewnianiu bezpieczeństwa żywnościowego. Jako zarządcy gruntów ci rolnicy i leśnicy mają także kluczowe znaczenie dla zapewnienia usług ekosystemowych, takich jak ochrona i odbudowa różnorodności biologicznej, usuwanie dwutlenku węgla lub przystosowanie się do zmiany klimatu.*

Podobnie jak wszystkie inne sektory działalność rolnicza odgrywa ważną rolę w realizacji ambitnych celów klimatycznych UE do 2040 r., a jednocześnie przyczynia się do suwerenności żywnościowej UE. Właściwe polityki, takie jak zwiększanie dostępności alternatywnych niskoemisyjnych rozwiązań i zastosowań dla gospodarki o obiegu zamkniętym, takich jak RENURE, przy odpowiednim wsparciu w celu rozwiązania kwestii kompromisów i obniżenia kosztów, wykazują potencjał przyczynienia się do znalezienia rozwiązań. Dlatego też Komisja postanowiła **nawiązać strategiczny dialog na temat przyszłości rolnictwa w UE, aby m.in. wspólnie wyznaczać kierunek transformacji**, i zobowiązała się do zintensyfikowania dialogu również z właścicielami lasów i innymi zainteresowanymi stronami z sektora leśnego. Dialog ten będzie dotyczył takich kwestii jak stabilne źródła utrzymania, zmniejszenie obciążeń oraz zapewnienie konkurencyjnej i zrównoważonej produkcji żywności w przyszłości. Biorąc pod uwagę, że UE jest jednym z najwydajniejszych światowych producentów żywności pod względem emisji gazów cieplarnianych, Unia powinna również działać na rzecz zapobiegania **nieuczciwej**

konkurencji i zapewnienia równych warunków działania względem producentów spoza UE, w szczególności za pomocą umów handlowych.”

1. **“Zapewnienie wystarczającej, przystępnej cenowo i wysokiej jakości produkcji żywności w Europie ma znaczenie strategiczne.”**

a) prawo do zdrowej, zrównoważonej żywności - ubóstwo żywnościowe w Polsce.

Według raportu [Polska Poverty Watch 2023⁴](#) w 2022 r. zasięg ubóstwa skrajnego ⁵ w Polsce pozostał na poziomie 4,7 proc. (GUS zmienił metodologię w oparciu o spis powszechny). Zasięg ubóstwa relatywnego nieco się zmniejszył (z 12,2 do 11,8 proc.). Liczba Polaków i Polek żyjących w skrajnym ubóstwie jest nadal ogromna– 1,8mln, a ponad 4,5mln żyło w sytuacji ubóstwa relatywnego. Liczba dzieci w skrajnym ubóstwie zwiększyła się o około 26 tys. do 396 tys. w porównaniu z 371 tys. w 2021 r. (wzrost z 5,3 do 5,7 proc.). Gdyby miało ich być mniej niż 1 proc., co powinno być celem rządu, to ta liczba nie powinna być wyższa niż 69 tysięcy. Żeby to osiągnąć zasięg ubóstwa skrajnego dzieci musiałby się zmniejszyć aż o 83 proc. Liczba skrajnie ubogich seniorów i senierek wzrosła o około 14 tys.

⁴ <https://www.eapn.eu/wp-content/uploads/2023/10/eapn-EAPN-PL-Polish-version-2023-PW-5824.pdf>

⁵ Raportowaniem danych dotyczących **ubóstwa** finansowego zajmuje się Główny Urząd Statystyczny (GUS). GUS posługuje się trzema granicami **zasięgu ubóstwa**: minimum egzystencji, 50 proc. kwoty przeciętnych wydatków gospodarstw domowych i granicy ustawowej. Czwarta granica (minimum socjalne) wyznacza **sferę wykluczenia społecznego (tzw. niedostatku)**.

Ubóstwo skrajne GUS określa na podstawie minimum egzystencji, które jest szacowane przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych (IPiSS). Konsumpcja poniżej tego poziomu zagraża życiu i zdrowiu człowieka. W 2019 r. dla jednoosobowego gospodarstwa domowego wyniosło 616,55 zł miesięcznie, a np. dla pięcioosobowego gospodarstwa domowego z trojgiem dzieci 2 746,68 zł (549,34 zł na osobę).

Ubóstwo relatywne GUS określa na podstawie przeciętnych miesięcznych wydatków polskich gospodarstw domowych. Gospodarstwa domowe, których wydatki wynoszą mniej niż 50 proc. tych przeciętnych są uznawane za żyjące w ubóstwie relatywnym.

Ubóstwo „ustawowe” jest wyznaczane na podstawie kryteriów dochodowych do pomocy społecznej. Osoby, których miesięczne dochody są niższe niż te kryteria, mają prawo do wsparcia w formie świadczeń pieniężnych wypłacanych przez ośrodki pomocy społecznej. W 2019 r. kryterium dochodowe dla jednoosobowego gospodarstwa domowego wyniosło 701 zł miesięcznie oraz 528 zł na osobę w wieloosobowych gospodarstwach domowych.

Sfera niedostatku GUS określa na podstawie minimum socjalnego, które jest szacowane przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych (IPiSS). Konsumpcja poniżej tego poziomu oznacza poziom życia niższy niż uznany za minimalnie wystarczający pod względem biologicznym i społecznym. W 2019 r. dla jednoosobowego gospodarstwa domowego wyniosło 1 212,59 zł miesięcznie, a np. dla pięcioosobowego gospodarstwa domowego z trojgiem dzieci 4 741,20 zł (948,24 zł na osobę). źródło: *Jak mierzy się ubóstwo w Polsce/ Poverty Watch*

– z 272 tys. w 2021 do 287 tys. w 2022 roku(wzrost z 3,8 do 3,9 proc). Ubóstwo oznacza ograniczony dostęp do zdrowej, zrównoważonej żywności. W ostatnim raporcie Banków Żywności: Niedożywienie i Głód w Polsce⁶ wskazano, że w najtrudniejszym położeniu są obecnie seniorzy i seniorki, dzieci, osoby niepełnosprawnościami oraz rodzice samodzielnie wychowujący dzieci. *“W gospodarstwach domowych u 53% badanych osób pieniędzy nie wystarcza na zaspokojenie podstawowych potrzeb – także na kupno jedzenia. Ponad 80% z nich przynajmniej raz w ostatnim roku odczuwało głód, którego nie można było zaspokoić z przyczyn finansowych. W 56% domów taka sytuacja zdarza się regularnie. Sześć na dziesięć osób musi się zapożyczać, żeby kupić żywność. Więcej niż dwie trzecie badanych musiały zrezygnować z zakupów spożywczych, żeby sfinansować inne wydatki, np. zapłacić za leki lub czynsz. Z talerzy w biednych domach znikają więc całe grupy produktów. Żeby zaoszczędzić na jedzeniu ponad 60% badanych rezygnuje z ryb, 53% z mięs i wędlin, a prawie 41% z warzyw. Z listy zakupów znikają też cukier i słodczyce oraz napoje, w tym kawa i herbata.”*⁷

W raporcie wskazano także na dwie strony ubóstwa żywnościowego: jakościową i ilościową. Jak wskazuje dr. Marta Czapnik - Jurak: *“Paradoksalnie, skutkiem niedożywienia jakościowego są nadwaga i otyłość. Dotyczy to także dzieci jedzących wysokoenergetyczną żywność o niskiej wartości odżywczej, jak przekąski i słodczyce”*⁸

Cel klimatyczny do 2040 musi uwzględniać kwestię do bezpieczeństwa żywności w kontekście ubóstwa żywnościowego (jakościowego i ilościowego).

W raporcie Safe and Just. Plant Based Treaty autorzy i autorki wskazują: *“Musimy nadać priorytet przystępności cenowej i dostępności pełnowartościowej żywności, diety opartej na roślinach, zwłaszcza w społecznościach o niskich dochodach. Obecnie wiele społeczności stoi w obliczu wyzwania, jakim jest pustynia żywnościowa, gdzie pożywne opcje, takie jak świeże owoce i warzywa, są rzadkie lub drogie (National Library of Medicine, 2009). Przydzielając specjalne dotacje na produkcję i dystrybucję tej żywności, rządy mogą zapewnić większej liczbie osób przystępny cenowo dostęp do zdrowszej diety. Badania i programy takie jak USDA's Healthy Incentives Pilot wykazały, że subsydiowanie lub*

⁶ <https://bankizywnosci.pl/niedozywienie-i-glod-w-polsce-raport/>

⁷ idem

⁸ Dr Marta Czapnik - Jurak była gością II Forum Bezpiecznej Żywności przedstawiając konsekwencje dot. ubóstwa żywnościowego i niezauważanego ubóstwa żywnościowego jakościowego dla grup zagrożonych ubóstwem - link do spotkania: <https://www.facebook.com/greenrev.institute/videos/769432571896783/>; link do prezentacji: <https://www.facebook.com/greenrev.institute/videos/769432571896783/>

obniżanie cen produktów może zwiększyć konsumpcję w gospodarstwach domowych o niskich dochodach i uratować setki tysięcy istnień ludzkich (USDA, 2014). Działanie to nie tylko wspiera zdrowie publiczne poprzez potencjalne zmniejszenie chorób dietozależnych, ale także wspiera drobnych rolników, którzy koncentrują się na produkcji roślinnej.⁹”

b) antybiotykooporność - zagrożenie związane z brakiem transformacji systemu żywnościowego w kierunku systemów roślinnych

Antybiotykooporność została uznana przez ONZ za jedną z największych zagrożeń dla ludzkości. Zgodnie z danymi Najwyższej Izby Kontroli z końca 2017 r., w latach 2011–2014 zużycie antybiotyków w rolnictwie wzrosło o 23%. Co więcej, Polska zajmuje drugie miejsce w Europie pod względem zużycia w hodowli zwierząt antybiotyków najsilniejszych w leczeniu chorób ludzi. Wyniki kontroli NIK przeprowadzonej na terenie województwa lubuskiego wskazują na powszechność stosowania antybiotyków w produkcji zwierzęcej uzasadnionej względami leczniczymi. Aż 70% hodowców objętych monitoringiem wody i pasz stosowało antybiotyki, a w przypadku indyków i kurecząt odsetek ten przekraczał 80% hodowców i hodowczyń objętych badaniami. Raport Safe and Just¹⁰: “W jednym z badań opublikowanych w *Science*, Thomas P. Van Boeckel i in. zaproponowali, że sposobem na zmniejszenie "zużycia środków przeciwdrobnoustrojowych w produkcji zwierzęcej może być promowanie diet o niskiej zawartości białka zwierzęcego": Chiny niedawno zrewidowały w dół swoje wytyczne żywieniowe dotyczące spożycia mięsa do 40-70 g/dzień (10), co stanowi około połowę obecnego poziomu konsumpcji w tym kraju. Jeśli zostanie to zastosowane, środek ten może mieć pośredni, ale znaczący wpływ na globalne zużycie weterynaryjnych środków przeciwdrobnoustrojowych" (Van Boeckel i in., 2017). Inną propozycją ograniczenia zużycia środków przeciwdrobnoustrojowych jest "pobieranie opłaty od użytkownika, uiszczanej przez użytkowników leków weterynaryjnych, od sprzedaży środków przeciwdrobnoustrojowych do stosowania u ludzi" (Hollis i in., 2013).”

c) żywność pochodzenia zwierzęcego a zdrowie publiczne

⁹ <https://plantbasedtreaty.org/vegandonuteconomics/>

¹⁰ <https://plantbasedtreaty.org/vegandonuteconomics/>

Prof. dr hab. n. med. Mirosław Jarosz - lekarz, internista, gastroenterolog, specjalista ds. żywienia, dietetyki i otyłości, współtwórca Norm Żywienia oraz Piramidy Zdrowego Żywienia i Aktywności Fizycznej: “obecnie, właśnie przez otyłość, coraz więcej młodych ludzi cierpi na raka jelita grubego: liczba osób powyżej 30. roku życia, które usłyszały taką diagnozę wzrosła 10-krotnie w porównaniu z danymi sprzed 30 lat. Problem cukrzycy dotyka aż 4 milionów Polaków, z czego 1 milion to przypadki niezdiagnozowane.”¹¹

“Na całym świecie zła dieta jest głównym czynnikiem przyczyniającym się do globalnego obciążenia chorobami, odpowiadając za 20 procent przedwczesnych zgonów spowodowanych chorobami na całym świecie. Około 3 miliardów ludzi nie może sobie pozwolić na zdrową dietę, a ponad 3 miliardy ludzi cierpi z powodu jednego lub więcej objawów złego odżywiania. Złe odżywianie może prowadzić do zmniejszenia potencjału zarobkowego i zwiększonych kosztów opieki zdrowotnej, zamykając jednostki i rodziny w międzypokoleniowych cyklach ubóstwa oraz utrwalając nierówności i niekorzystną sytuację (Webb, 2020).”¹² W wydanym przez Komisję Europejską raporcie dot. czynników mających wpływ na bezpieczeństwo żywnościowe¹³ wskazano, że aż 58 milionów obywateli i obywaterek UE choruje z powodu złej diety. Brak zdecydowanej promocji i wsparcia dla żywności roślinnej, w szczególności żywności lokalnej, pochodzącej od lokalnych producentów, rolniczek i rolników będzie pogłębiał ryzyka związane z chorobami i zagrożeniami dla zdrowia.

d) wsparcie finansowe dla produkcji żywności zwierzęcej

Aby żywność zdrowa i zrównoważona była przystępna cenowo rządy i UE musi przekierować wsparcie finansowe: w ramach Wspólnej Polityki Rolnej, programów UE (Horyzont, Life), funduszy strukturalnych (jak Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego), Funduszu Spójności, w ramach krajowego wsparcia finansowego oraz **w ramach narzędzie**

¹¹ <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/panel-ekspertow-zdrowe-odzywianie.html>

¹² <https://plantbasedtreaty.org/vegandonuteconomics/>

¹³

https://futurefood4climate.eu/wp-content/uploads/2023/01/ui883g-SWD_2023_4_1_EN_document_travail_service_part1_v2.pdf

wsparcia takich jak zamówienia publiczne, wyżywienie zbiorowe, do sektora produkcji żywności roślinnej, dla lokalnych rolników, rolniczek i producentów.

W ramach programu AgriWatch Green REV Institute prowadzi działania strażnicze dot. wydatkowania środków WPR dla wsparcia największych producentów, w zasadzie koncernów produkujących produkty zwierzęce, m.in. Smithfield (grupa Animex w Polsce), Cargil, Wipasz, Cedrob oraz wydatkowania środków w ramach konkursów i naborów wniosków o dofinansowanie. Dane, które otrzymujemy wyraźnie pokazują, że zarówno UE jak i rząd Polski wspierają podmioty, których działania pozostaje w sprzeczności z celami klimatycznymi. Wspólnie z partnerami: Future Food 4 Climate, Rodzicami dla Klimatu, Polską Radą Organizacji Pozarządowych, Klubem Myśli Ekologicznej, Fundacją Onkologiczną Rakiety opracowaliśmy i wdrażamy w Polsce Program Roślinna Szkoła¹⁴, który proponuje konkretne rozwiązania w obszarze wspierania i promowania transformacji systemu żywności i rolnictwa: Włączenie celów w zakresie bezpieczeństwa żywnościowego do strategii rozwoju miast. Polityki miejskie muszą uwzględniać rolę żywności i projektować działania dla zdrowia, planety, praw człowieka i praw zwierząt.

1. Współpraca samorządów, wymiana dobrych praktyk pomiędzy lokalnymi władzami w zakresie inicjatyw i projektów dotyczących bezpiecznych, zrównoważonych i lokalnych systemów żywnościowych.
2. Implementacja do samorządowych Programów Współpracy możliwości realizacji projektów przez organizacje społeczne na rzecz zdrowej, lokalnej, etycznej i bezpiecznej klimatycznie żywności.
3. Wprowadzenie w szkołach praktycznej edukacji żywieniowej, tworzenie przyszkolnych ogrodów warzywno-edukacyjnych i roślinnych warsztatów kulinarnych, uczenie szacunku do żywności, środowiska i praw zwierząt.
4. Współpraca z dietetyczkami/kami, edukacja kadry nauczycielskiej oraz personelu stołówek w zakresie tworzenia jadłospisów na podstawie aktualnych zaleceń zdrowego żywienia oraz przeciwdziałania marnowaniu żywności.
5. Promocja diety roślinnej, organizowanie spotkań w szkołach, lokalnych centrach aktywności, bibliotekach, domach kultury.

¹⁴ <https://roslinnaszkoła.pl/>

6. Włączenie w zieloną transformację głosu lokalnych społeczności, rodziców, opiekunek/ów, osób uczących się, mieszkanek/ńców, żeby tworzyć wspólnotę dla zdrowej, lokalnej i roślinnej żywności.
7. Rozwój rolnictwa wspieranego przez lokalną społeczność; pomoc merytoryczna, techniczna i finansowa ze strony samorządów. Współpraca lokalnych instytucji publicznych z lokalnymi rolniczkami/kami.
8. Wprowadzenie zielonych zamówień publicznych dla produktów spożywczych zamawianych w szkołach. Stawiamy na żywność wysokiej jakości, lokalną, sezonową, o dużej zawartości składników odżywczych, od certyfikowanych producentów.
9. Zagwarantowanie pełnego dostępu do zdrowych, roślinnych i pełnowartościowych posiłków w każdej szkole i każdego dnia (bez konieczności okazania zaświadczenia lekarskiego).

Z przeprowadzonych przez nas analiz wynika jednoznacznie, że placówki wyżywienia zbiorowego nie promują zdrowych, bezpiecznych w kontekście klimatu diet roślinnych, zaś unijny Program Owoce, Warzywa i Mleko w Szkole jest wdrażany bez uwzględnienia kryteriów dot. pochodzenia żywności czy jakości dostarczanych produktów. Warto także zaznaczyć, że jedynym miastem w Polsce, które opracowało projekt lokalnej polityki żywnościowej w Polsce jest Miasto Stołeczne Warszawa, ale projekt nie został od 2022 r. przyjęty¹⁵. Działania dot. celu klimatycznego muszą uwzględniać transfer finansowy i legislacyjny dla lokalnych rolników i rolniczek, wspieranie rozwoju sektora żywności roślinnej.

e) bezpieczeństwo żywnościowe

"Niezdrowa i produkowana w sposób nie zrównoważony żywność stanowi globalne zagrożenie dla ludzi i planety" - stwierdzają Willett et al. (2019) w raporcie *Food in the*

¹⁵ <https://um.warszawa.pl/waw/strategia/polityka-zywnosciowa-przebieg-prac>

Anthropocene. "Jednocześnie globalna produkcja żywności stanowi największą presję człowieka na Ziemię, zagrażając lokalnym ekosystemom i stabilności całego systemu ziemskiego". Sektor hodowlany jest niewątpliwie jednym z największych, obok sektora paliw kopalnych, motorem katastrofy klimatycznej, zagrażając rolnictwu i rolnikom, osobom mieszkającym na obszarach wiejskich, osobom zagrożonym migracjami klimatycznego i nam wszystkim. Niezrównoważony system produkcji żywności stanowi zagrożenie dla globalnego bezpieczeństwa żywnościowego, powodując nieodwracalne szkody i straty dla ekosystemów, ludzi, planety.

Kompleksowy obraz sektora hodowlanego - analiza emisji, zagrożenia dla bezpieczeństwa żywnościowego, żywności, zagrożeń dla osób i społeczności mieszkających w pobliżu ferm wielkotowarowych, czyli tzw. ferm przemysłowych przedstawia opracowanie Biała Księga Sektora Hodowlanego: Krew, smród i łzy¹⁶, dr. Sylwii Spurek, Posłanki do Parlamentu Europejskiego (2019-2024), byłej Zastępczyni Rzecznika Praw Obywatelskich, prawniczki i ekspertki ds. praw kobiet i transformacji systemu żywności. Wskazane tam dane, fakty, liczby pokazują jak wielowymiarowo sektor hodowlany destrukcyjnie wpływa na życie ludzi, zwierząt i na planetę, ekosystemy i środowisko naturalne.

2. *“Strategiczny dialog na temat przyszłości rolnictwa w UE, aby m.in. wspólnie wyznaczać kierunek transformacji”*

Protesty środowisk rolniczych w całej Europie stały się podstawą do rezygnacji z części zapisów Europejskiego Zielonego Ładu. Brak dialogu, brak skutecznej komunikacji, ale także działań promocyjnych i edukacyjnych ze strony państw członkowskich i Komisji Europejskiej nie może być powodem do zmiany i opóźniania realizacji i działań dla klimatu. Koszty braku działań związanych z zieloną transformacją odczuwają i ponoszą w pierwszej kolejności osoby o niższych dochodach, zagrożone ubóstwem, osoby prowadzące działalność rolniczą. Beneficjentem braku i opóźniania działań będzie przemysł, duże korporacje i lobby przemysłu mięsnego, mleczarskiego i farmaceutycznego, którzy dzisiaj stanowią zagrożenie dla bezpieczeństwa klimatycznego i żywnościowego. Komisja Europejska i państwa członkowskie mają społeczny i klimatyczny obowiązek i odpowiedzialność wobec milionów

¹⁶ <https://futurefood4climate.eu/biblioteka/biala-ksiega-fermy-przemyslowe/>

Europejczyków i Europejki oraz wobec przyszłych pokoleń. Jest to zobowiązanie, które wykracza poza 4 - czy 5 letni mandat pełnienia funkcji publicznych. Funkcje publiczne osób decyzyjnych związane są dzisiaj ściśle z przeprowadzeniem zielonej, klimatycznej i sprawiedliwej transformacji, która nie pozostawi żadnej osoby w tyle, żadnej osoby bez wsparcia i pomocy. Doświadczenia związane z transformacją energetyczną, odchodzeniem od węgla powinny uczyć rządy państw członkowskich i UE, że opóźnianie reform stanowi formę oszustwa a koszty fałszywych, ale niekontrowersyjnych narracji ponoszą obywatele i obywatelki. Dlatego wzywamy Ministerstwo do zdecydowanej obrony Europejskiego Zielonego Ładu i prowadzenie dialogu i komunikacji w duchu inkluzywności, solidarności, bez pomijania żadnej ze stron, w szczególności rzeczników i rzeczniczek społeczeństwa i rolników i rolniczek, którzy postępują w duchu współpracy, wzajemnego szacunku, bez przemocy, dyskryminacji i wykluczania. Podkreślamy, że brak transformacji i opóźnianie reform przyniesie krótkoterminowe korzyści podmiotom, które dzisiaj zyskują na produkcji niezdrowego, nieetycznego jedzenia, przedstawicielom sektora hodowlanego oraz ściśle z nim związanego sektora produkcji antybiotyków i innych leków wykorzystywanych w hodowli i chowie zwierząt. Przedstawiciele i przedstawicielki Ministerstwa Klimatu i Środowiska od grudnia 2023 r. udowadniają, że dialog i współpraca są możliwe i liczymy, że zdecydowanie i bezkompromisowo opowiedzą się za zieloną i bezpieczną dla wszystkich przyszłością.

3. *“Unia powinna również działać na rzecz zapobiegania nieuczciwej konkurencji i zapewnienia równych warunków działania względem producentów spoza UE, w szczególności za pomocą umów handlowych”*

Wielokrotnie interweniowałyśmy ws. umów handlowych, w szczególności umowy handlowej EU - Mercosur¹⁷. Państwa członkowskie i UE muszą zapewnić, że wszystkie produkty rolno - spożywcze, które są przedmiotem importu zostały wytworzone bez łamania praw człowieka, bez szkód dla środowiska naturalnego i spełniają te same kryteria co produkty, które zostały wytworzone w UE. Dodatkowo musimy zakończyć erę transportu żywych zwierząt na terenie UE, do i z państw trzecich oraz transporty żywności na dalekie odległości.

¹⁷

https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/mercosur/eu-mercosur-agreement_en

Jednym z celów odpowiedzialnej klimatycznie polityki powinno być zapewnienie i wdrożenie ram prawnych dla dostawców żywności - w szczególności dominujących sieci handlowych, tak, aby zdecydowanie obniżyć emisje w ramach żywności. Green REV Institute, w ramach międzynarodowej koalicji zainicjowanej przez Feedback Global, przeprowadził analizę działań największych sieci handlowych w Polsce, dostawców żywności dla Polek i Polaków w kontekście ograniczania emisji oraz dostarczania zdrowej, zrównoważonej żywności. Raport Meat us half way¹⁸ to źródło niepokojących faktów na temat działań sieci:

- a) Mimo, że wszystkie sieci posiadają strategie zrównoważonego rozwoju, żadna nie wskazuje działań związanych z ograniczaniem sprzedaży i promocji mięsa i nabiału jako celu działania dla klimatu;
- b) Wszystkie sieci wskazują działania związane z budowaniem konsumpcji zdrowej i zrównoważonej żywności w działaniach związanych z kształtowaniem zachowań konsumenckich a nie ograniczaniem emisji środowiskowych;
- c) Sieci takie jak Lidl, Kaufland, Biedronka, Żabka chwala się produktami roślinnymi, ale nie wykazują danych ze sprzedaży mięsa i nabiału vs. roślinne zamienniki;
- d) Wszystkie sieci stawiają na rozwój i wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, zmniejszenie zużycia plastikowych opakowań, ale żadna nie wspomina o emisjach pochodzących z rolnictwa zwierzęcego.
- e) Mięso i nabiał promowane są w miejscach widocznych dla osób konsumenckich w sieciach.
- f) Aplikacja Żabki zachęca do kupowania kanapek z mięsem i nabiałem jako wartościowych przekąsek i śniadań do szkoły powołując się na raport Green REV Institute i Future Food 4 Climate dot. niskiej dostępności zrównoważonych posiłków w placówkach oświatowych z 2022 r.

Departament Efektywności Wydatków Publicznych i Rachunkowości Ministerstwa Finansów jest właściwy w zakresie wdrożenia do krajowego porządku prawnego **dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/2464 z dnia 14 grudnia 2022 r. w sprawie zmiany rozporządzenia (UE) nr 537/2014, dyrektywy 2004/109/WE, dyrektywy**

¹⁸ <https://futurefood4climate.eu/wp-content/uploads/2024/01/Meat-Us-Half-Way-Raport-PL.pdf>

2006/43/WE oraz dyrektywy 2013/34/UE w odniesieniu do sprawozdawczości przedsiębiorstw w zakresie zrównoważonego rozwoju (CSRD¹⁹). Wdrożenie Dyrektywy (CSRD) jest kluczowe dla budowania zrównoważonego otoczenia żywności i apelujemy do Państwa o włączenie się do prac nad regulacjami wdrażającymi.

Emisje z rolnictwa - podsumowanie

Do najpoważniejszych globalnych zagrożeń, przed którymi stoi dzisiaj Unia Europejska, należą te związane z rolnictwem zwierzęcym: dwie trzecie gruntów rolnych w UE jest wykorzystywanych do produkcji zwierzęcej, z czego większość do produkcji roślinnej dla zwierząt hodowanych intensywnie, w ramach tzw. ferm wielkotowarowych. Skuteczne rozwiązania muszą opierać się na przejściu do rolnictwa opartego na produkcji roślinnej dla ludzi.

W opublikowanym, w dniu 13 marca 2024 r. badaniu ²⁰ Harvard Law School: “Options for a Paris-compliant livestock sector” autorzy wskazują, że:

“Wszystkie aspekty społeczeństwa muszą zostać radykalnie przekształcone, aby dostosować się do globalnych limitów temperatury zgodnie z Porozumieniem Paryskim. Politycy skupili się w dużej mierze na transformacji energetycznej, jednak konieczna jest również transformacja żywnościowa - zwłaszcza w przypadku wysokoemisyjnych towarów rolnych pochodzących z produkcji zwierzęcej. Po raz pierwszy identyfikujemy potencjalną trajektorię emisji zgodną z Porozumieniem Paryskim dla sektora hodowlanego, uzyskując odpowiedzi od ponad 200 naukowców zajmujących się klimatem i ekspertów ds. zrównoważonej żywności/rolnictwa z 48 krajów. Ponad 90% uczestników skupiło większość (51%) lub część (40%) swoich badań na przyczynach, skutkach lub łagodzeniu zmian klimatu, a większość z nich miała 11 lub więcej lat doświadczenia w swojej dziedzinie.

Większość ekspertów (92%) zgadza się, że redukcja emisji z sektora hodowlanego jest ważna dla ograniczenia temperatur do maksymalnie 2°C powyżej poziomów sprzed epoki

¹⁹

<https://www.gov.pl/web/finanse/dyrektywa-o-sprawozdawczosci-przedsiębiorstw-w-zakresie-zrownowazonego-rozwoju-juz-opublikowana>

²⁰ <https://animal.law.harvard.edu/wp-content/uploads/Paris-compliant-livestock-report.pdf>

przemysłowej, a emisje z hodowli powinny zostać zmniejszone w jak największym stopniu, aby zmniejszyć ryzyko przekroczenia temperatury 1,5°C (87%) lub 2°C (85%). Największa liczba ekspertów zgadza się, że emisje z hodowli zwierząt muszą osiągnąć szczyt przed 2025 r. w krajach o wysokim dochodzie (HIC) (35%) i krajach o średnim dochodzie (MIC) (30%) oraz na całym świecie (28%). Największa liczba ekspertów zgadza się, że emisje z hodowli muszą osiągnąć szczyt po 2030 r. w krajach o niskim dochodzie (LIC) (30%). Ponadto 78% respondentów uważa, że ważne jest, aby bezwzględna liczba zwierząt gospodarskich również osiągnęła szczyt na całym świecie do 2025 roku.

Po osiągnięciu szczytowego poziomu większość ekspertów zgadza się, że emisje z hodowli powinny szybko spadać w krajach o wysokim dochodzie (89% respondentów) i krajach o średnich dochodach (75% respondentów). **Większość ekspertów zgadza się, że kraje o wysokim, średnim i niskim dochodzie powinny mieć cel redukcji emisji gazów cieplarnianych (GHG) w produkcji zwierzęcej (...). Największa liczba ekspertów zgadza się, że zmniejszenie konsumpcji produktów pochodzenia zwierzęcego (58%) i zmniejszenie liczby zwierząt hodowlanych (45%) może wnieść bardzo duży wkład w realizację tego celu, przy bardziej umiarkowanym wkładzie wynikającym ze zmniejszenia liczby zwierząt o dużym śladzie GHG, wzrostu wydajności dzięki postępowi technologicznemu, gospodarowania obornikiem i sekwestracji dwutlenku węgla w glebie.”**

Szanowni Państwo, Szanowna Pani Ministro, Szanowni Wiceministrowie i Wiceministry.

Jako rzecznicy i rzeczniczki społeczności lokalnych, osób konsumenckich, osób młodych, osób zagrożonych ubóstwem, osób mieszkających na obszarach wiejskich, zwracamy się do Państwa z apelem o włączenie do prac w ramach celu klimatycznego do 2040 r. kwestii żywności, transformacji rolnictwa, realizacji ambicji Strategii od Pola do Stołu oraz wszystkich wyżej poruszonych aspektów, tak, aby transformacja do systemów roślinnych była możliwa dla dobra i korzyści ludzi, zdrowia publicznego, bezpieczeństwa żywnościowego i żywności, planety, zwierząt. Brak zdecydowanych działań w obszarze żywności i rolnictwa ma i będzie mieć coraz bardziej nasilone, negatywne skutki, a koszty braku reform i działań będą ponoszone przez społeczeństwo, a także samych rolników

i rolniczki. Apelujemy o strategiczny dialog połączony ze strategicznymi działaniami na rzecz sprawiedliwej transformacji systemu żywności i rolnictwa.

Podpisani:

1. Piotr i Izabella Miklaszewscy autorzy książek dla dzieci Podróże z Pazurem i edukatorzy uzupełniający;
2. Daria Schmidt, Fundacja Szkatułka;
3. Sylwia Wojda, Stowarzyszenie LUWIA;
4. Luiza Wojda, Stowarzyszenie LUWIA;
5. Anna Spurek, Green REV Institute;
6. dr Marcin Anaszewicz, Green REV Institute;
7. Szymon Żugaj, Fundacja Instytut TTT
8. Aleksandra Knapik-Gauza Rodzice dla Klimatu, Stowarzyszenie Łódzkie Dziewuchy Dziewuchom
9. Katarzyna Gauza, Rodzice dla Klimatu, Stowarzyszenie Łódzkie Dziewuchy Dziewuchom
10. Karolina Kuszlewicz, adwokatka, Kancelaria nad Wisłą
11. Mirella Dziejicka, Rodzice dla Klimatu
12. Marzena Wichniarz, Rodzice dla Klimatu
13. Kamila Kadziłowska, Rodzice dla Klimatu
14. Michał Dobrzyński, Fundacja W Imię Zwierząt
15. Katarzyna Iwaniuk Stowarzyszenie Łódzkie Dziewuchy Dziewuchom
16. Magdalena Gałkiewicz Stowarzyszenie Łódzkie Dziewuchy Dziewuchom
17. Elżbieta Lemańska-Błażowska, Rodzice dla Klimatu
18. Marzena Waligóra, Stowarzyszenie Tarnowska Rospuda
19. Morgan Janowicz, Future Food 4 Climate

